

OLIMPIADA de română

Ghid pentru pregătirea olimpiadelor
naționale de Limba și literatura română

Cuvânt-înainte

PARTEA I

FIȘE TEORETICE

Fișa teoretică nr. 1 – Decodarea textului literar	6
Fișa teoretică nr. 2 – Tipare textuale	7
Fișa teoretică nr. 3 – Caracterizarea personajului literar	10
Fișa teoretică nr. 4 – Figurile de stil	11
Fișa teoretică nr. 5 – Posibilități expresive ale părților de vorbire	12
Fișa teoretică nr. 6 – Rolul semnelor de punctuație ..	13

PARTEA a II-a

OLIMPIADA NAȚIONALĂ DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

CLASA A V-A

MODELE DE SUBIECTE PENTRU PROBA SCRISĂ

Modelul nr. 1	16
Modelul nr. 2	20
Modelul nr. 3	25
Modelul nr. 4	30
Modelul nr. 5	34
Modelul nr. 6	38

MODELE DE BILETE PENTRU PROBA ORALĂ

Biletul nr. 1	43
Biletul nr. 2	43
Biletul nr. 3	44
Biletul nr. 4	44
Biletul nr. 5	45
Biletul nr. 6	45
Biletul nr. 7	46
Biletul nr. 8	46
Biletul nr. 9	47
Biletul nr. 10	47

CLASA A VI-A

MODELE DE SUBIECTE PENTRU PROBA SCRISĂ

Modelul nr. 1	48
Modelul nr. 2	52
Modelul nr. 3	55
Modelul nr. 4	60
Modelul nr. 5	64
Modelul nr. 6	68

MODELE DE BILETE PENTRU PROBA ORALĂ

Biletul nr. 1	73
Biletul nr. 2	73

Biletul nr. 3	74
Biletul nr. 4	74
Biletul nr. 5	75
Biletul nr. 6	75
Biletul nr. 7	76
Biletul nr. 8	76
Biletul nr. 9	77
Biletul nr. 10	77

CLASA A VII-A

MODELE DE SUBIECTE PENTRU PROBA SCRISĂ

Modelul nr. 1	78
Modelul nr. 2	82
Modelul nr. 3	87
Modelul nr. 4	91
Modelul nr. 5	96
Modelul nr. 6	100

MODELE DE BILETE PENTRU PROBA ORALĂ

Biletul nr. 1	106
Biletul nr. 2	106
Biletul nr. 3	107
Biletul nr. 4	107
Biletul nr. 5	108
Biletul nr. 6	108
Biletul nr. 7	109
Biletul nr. 8	109
Biletul nr. 9	110
Biletul nr. 10	110

CLASA A VIII-A

MODELE DE SUBIECTE PENTRU PROBA SCRISĂ

Modelul nr. 1	111
Modelul nr. 2	114
Modelul nr. 3	119
Modelul nr. 4	123
Modelul nr. 5	126
Modelul nr. 6	129

MODELE DE BILETE PENTRU PROBA ORALĂ

Biletul nr. 1	134
Biletul nr. 2	134
Biletul nr. 3	135
Biletul nr. 4	135
Biletul nr. 5	136
Biletul nr. 6	136
Biletul nr. 7	137
Biletul nr. 8	137
Biletul nr. 9	138
Biletul nr. 10	138

PARTEA a III-a

MODELE DE SUBIECTE OLIMPIADA INTERDISCIPLINARĂ „CULTURĂ ȘI SPIRITUALITATE ROMÂNEASCĂ”

CLASA A V-A

MODELE DE SUBIECTE PENTRU PROBA SCRISĂ

Modelul nr. 1	139
Modelul nr. 2	141
Modelul nr. 3	143
Modelul nr. 4	146

MODELE DE BILETE PENTRU PROBA ORALĂ

Biletul nr. 1	149
Biletul nr. 2	149
Biletul nr. 3	150
Biletul nr. 4	150
Biletul nr. 5	151
Biletul nr. 6	151

CLASA A VI-A

MODELE DE SUBIECTE PENTRU PROBA SCRISĂ

Modelul nr. 1	152
Modelul nr. 2	154
Modelul nr. 3	157
Modelul nr. 4	159

MODELE DE BILETE PENTRU PROBA ORALĂ

Biletul nr. 1	161
Biletul nr. 2	161
Biletul nr. 3	162
Biletul nr. 4	162
Biletul nr. 5	163
Biletul nr. 6	163

CLASA A VII-A

MODELE DE SUBIECTE PENTRU PROBA SCRISĂ

Modelul nr. 1	164
Modelul nr. 2	166
Modelul nr. 3	168
Modelul nr. 4	170

MODELE DE BILETE PENTRU PROBA ORALĂ

Biletul nr. 1	173
Biletul nr. 2	173
Biletul nr. 3	174
Biletul nr. 4	174
Biletul nr. 5	175
Biletul nr. 6	175

CLASA A VIII-A

MODELE DE SUBIECTE PENTRU PROBA SCRISĂ

Modelul nr. 1	176
Modelul nr. 2	177
Modelul nr. 3	180
Modelul nr. 4	182

MODELE DE BILETE PENTRU PROBA ORALĂ

Biletul nr. 1	184
Biletul nr. 2	184
Biletul nr. 3	185
Biletul nr. 4	185
Biletul nr. 5	186
Biletul nr. 6	186

PARTEA a IV-a

MODELE DE SUBIECTE CONCURSUL NAȚIONAL PENTRU ELEVII DIN MEDIUL RURAL „UNIVERSUL CUNOAȘTERII PRIN LECTURĂ”

MODELE DE SUBIECTE PENTRU CLASA V-A

Modelul nr. 1	187
Modelul nr. 2	190
Modelul nr. 3	193
Modelul nr. 4	196

MODELE DE SUBIECTE PENTRU CLASA VI-A

Modelul nr. 1	199
Modelul nr. 2	201
Modelul nr. 3	204
Modelul nr. 4	206

MODELE DE SUBIECTE PENTRU CLASA VII-A

Modelul nr. 1	209
Modelul nr. 2	211
Modelul nr. 3	213
Modelul nr. 4	215

MODELE DE SUBIECTE PENTRU CLASA VIII-A

Modelul nr. 1	219
Modelul nr. 2	221
Modelul nr. 3	223
Modelul nr. 4	226

PARTEA a V-a

BAREME DE CORECTARE ȘI NOTARE MODELE

OLIMPIADA NAȚIONALĂ DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Barem pentru Modelul nr. 6, clasa a V-a	229
Barem pentru Modelul nr. 1, clasa a VI-a	231
Barem pentru Modelul nr. 1, clasa a VII-a	233

OLIMPIADA INTERDISCIPLINARĂ „CULTURĂ ȘI SPIRITUALITATE ROMÂNEASCĂ”

Barem pentru Modelul nr. 1, clasa a VI-a	235
Barem pentru Modelul nr. 1, clasa a VIII-a	236

CONCURSUL NAȚIONAL PENTRU ELEVII DIN MEDIUL RURAL „UNIVERSUL CUNOAȘTERII PRIN LECTURĂ”

Barem pentru Modelul nr. 2, clasa a VII-a	238
Barem pentru Modelul nr. 1, clasa a VIII-a	239

PARTEA I

FIȘE TEORETICE

FIȘA TEORETICĂ NR. 1

Decodarea textului literar

Literatura permite accesul la un tip de cunoaștere aparte, deoarece literatura este o artă a cuvântului și a sufletului. Prin urmare, ea trebuie receptată, simțită, iar acest lucru nu se poate realiza decât dacă vom cunoaște textul în detaliu și dacă pătrundem în cele mai profunde semnificații ale sale.

Conform *DEX*, a decoda înseamnă „a descifra un cod sau un mesaj pe baza unui cod” (din fr. *décoder*). Astfel, pentru a înțelege un text literar, trebuie să-l decodăm, să-l analizăm și să-i stabilim elementele componente.

Textul literar se distinge prin caracterul reflexiv și prin expresivitate, fiind rodul imaginației scriitorului. De aceea, interpretarea unui text depinde, în mare măsură, de cel care-l analizează, dar, indiferent de vârsta cititorului, există câțiva pași care conduc spre receptarea corespunzătoare a textului propus spre analiză.

Pași în decodarea unui text literar

- ▶ Se realizează lectura cu atenție a textului dat.
- ▶ Se încadrează fragmentul într-un anumit tip de text (narativ, epic, liric, dialogat, descriptiv, dramatic).
- ▶ Se stabilesc conținutul tematic și ideatic al textului, precum și cuvintele-cheie, astfel putându-se vedea mai ușor la ce face referire mesajul textului.
- ▶ În situația în care este supus analizei un text narativ/epic, se va preciza tipul de narator (obiectiv sau subiectiv). În cazul unui text liric, se va menționa ipostaza vocii ficționale (îndrăgostit, călător, copil, om de geniu, contemplator al naturii etc.).
- ▶ Se fixează reperele spațio-temporale.
- ▶ Se identifică personajele (pentru text narativ/epic, dramatic), observându-se trăsăturile acestora și mijloacele de caracterizare prin care sunt evidențiate, se încadrează într-o anumită tipologie. De asemenea, se au în vedere relațiile dintre personaje.
- ▶ Se interpretează titlul și semnificațiile lui, prin raportare la conținutul textului.
- ▶ Se observă mijloacele artistice care contribuie la expresivitatea textului (în special pentru textul descriptiv în proză și în versuri).
- ▶ Se stabilește rolul expresiv al anumitor părți de vorbire (spre exemplu, verbe și adjectivele).

Pașii propuși pot constitui un model folosit în decodarea unui anumit tip de text, dar analiza acestuia se va realiza diferențiat, în funcție de particularitățile de vârstă ale elevilor.

Tiparul textual reprezintă o modalitate de organizare a textului, în funcție de scopul pe care-l are acesta.

NARATIV

- Aduce în prim-plan povestirea unor întâmplări desfășurate în ordine cronologică.
- Sunt prezenți indicii de timp și de spațiu.
- Este prezent naratorul obiectiv sau subiectiv.
- La acțiune participă personaje cu rol diferit în derularea evenimentelor.
- Predomină secvența narativă.
- Relatarea se realizează la persoana I sau a III-a.
- Se utilizează verbe de mișcare ce anticipează acțiunea.

SCHEMĂ DE REALIZARE A UNUI TEXT NARATIV

1. INTRODUCERE

- cadrul acțiunii: locul și timpul (unde?, când?);
- personajele (cine?);
- elementul perturbator (ce?): apariția unei situații dificile, a unei probleme care duce la ruperea echilibrului inițial. Acest element poate fi un conflict între personaje, o stare de neliniște/teamă etc.

2. CUPRINS

- prezentarea acțiunii care crește în mod gradat;
- momentul de maximă tensiune/intensitate.

3. ÎNCHEIERE

- rezolvarea problemei apărute, a situației dificile, restabilirea echilibrului;
- finalul acțiunii.

DESCRIPTIV

- Prezintă un obiect, un cadru exterior sau interior, o ființă prin intermediul descrierii.
- Se utilizează cuvinte aparținând câmpului lexical al temei.
- Dacă textul este literar, se folosește limbaj expresiv, fiind prezente figuri de stil (epitet, comparație, personificare, metaforă, hiperbolă) și imagini artistice (vizuale, auditive, olfactive, tactile).
- Dacă este o descriere nonliterară, limbajul este obiectiv, cuvintele sunt folosite cu sens propriu/denotativ.
- Sunt prezente detaliile.
- Predomină grupul nominal substantiv-adjectiv, adjectiv-substantiv.
- Transmite emoții, sentimente (text literar).

1. INTRODUCERE

- subiectul descris;
- cadrul descrierii (timp, spațiu);
- atmosfera generală.

2. CUPRINS

- perspectiva descrierii (plan apropiat/depărtat, de la dreapta la stânga sau invers, de la stânga la dreapta, sau invers, de sus în jos sau invers);
- elementele componente ale subiectului descris, cu trăsăturile particulare. Se vor folosi, cu precădere, grupurile nominale substantiv-adjectiv, adjectiv-substantiv și figuri de stil pentru a evidenția aceste trăsături.

3. ÎNCHEIERE

- stările sau sentimentele trezite de subiectul descris;
- opinia personală în legătură cu subiectul descris.

Observație! Acesta constituie doar un model. Sentimentele și stările generate de contemplarea subiectului descris pot fi menționate și în cuprins.

DIALOGAT/DIALOGAL

- ▶ Reproduce întocmai spusele cuiva.
- ▶ Presupune schimbul de replici dintre personaje/persoane.
- ▶ Predomină enunțurile interogative și cele exclamative.
- ▶ Are o punctuație specifică, fiind utilizate linia de dialog, semnul întrebării, semnul exclamării, punctele de suspensie.
- ▶ Verbele sunt, în general, la persoana I și a II-a.
- ▶ Apar verbe de declarație: *a zice, a spune, a grăi, a întreba* etc.; după aceste verbe se folosește semnul de punctuație [:].
- ▶ Sunt prezente formulele de adresare.

EXPLICATIV

- ▶ Ajută la înțelegerea unui proces, a unui fenomen, a unei probleme.
- ▶ Se remarcă estomparea emițătorului, faptele prezentate nemaifiind atribuite unei persoane și au valoare de adevăr.
- ▶ Se folosesc verbe la persoana a III-a, singular și plural, modul indicativ, timpul prezent.
- ▶ Se utilizează proprietatea termenilor, câmpul lexical având legătură strânsă cu subiectul explicat.
- ▶ Tonul utilizat este neutru.
- ▶ Se folosesc conectori logici cauză-efect: *pentru că, deoarece, fiindcă, deci* etc.
- ▶ Textul poate fi însoțit de: tabele, grafice, imagini, diagrame etc.

► **Textul argumentativ** este textul care prezintă opinii, idei despre diferite aspecte ale realității (fenomene, evenimente, persoane etc.), susținute prin argumente și dovezi, cu scopul de a demonstra sau de a convinge pe cineva sau ceva.

► **Structura textului argumentativ:**

a. Introducerea – cuprinde ipoteza (Ce se argumentează?), în care se exprimă opinia proprie, folosind conectorii: *Părerea mea este că ... ; Consider că ... ; În opinia mea, ... ; Din punctul meu de vedere, ... ; În ceea ce mă privește, ...* .

b. Cuprinsul – conține argumentele (De ce?) care pot fi pro sau contra ipotezei, folosindu-se structuri de tipul: *În primul rând, ... ; În al doilea rând, ... ; Mai întâi, ... ; Apoi, ... ; În aceeași măsură, ... ; Pe de-o parte, ... ; Pe de altă parte, ...* .

c. Încheierea – cuprinde concluzia, ce reia opinia exprimată inițial, reformulând-o în funcție de argumentele sau contraargumentele aduse, folosindu-se cuvintele: *În concluzie, ... ; Prin urmare, ... ; Deci, ... ; Așadar, ...* .

În cadrul unui text, pot apărea diferite secvențe: narrative, descriptive, dialogate, explicative și argumentative.

Secvența descriptivă, deși scade din dinamismul acțiunii, are importante semnificații atât pentru acțiune, cât și pentru personaje, deoarece:

- conturează cadrul spațio-temporal al acțiunii (poate fi inserată în introducere);
- descrie un personaj, un loc, un obiect etc. (inserată în cuprins);
- tensionează acțiunea, accentuând dramatismul;
- prin anumite elemente descrise, anunță cursul evenimentelor.

Secvența dialogată ar trebui să fie inserată pe la mijlocul compunerii, pentru că:

- sporește ritmul acțiunii;
- mărește tensiunea acțiunii;
- adâncește intriga;
- oferă indicii despre caracterul unui personaj.

Secvența explicativă oferă explicații necesare înțelegerii acțiunii despre cauzele sau caracteristicile unor fenomene; utilizează procedee precum definirea, exemplificarea, compararea, reformularea etc.

Secvența argumentativă are rolul de a susține un punct de vedere privitor la o anumită temă. În cadrul ei:

- se formulează opinia clar;
- argumentele sunt prezentate în secvențe separate;
- se utilizează exemple pentru a susține argumentele;
- argumentele pot avea în vedere experiențele personale și/sau de lectură;
- uneori, pentru a asigura echilibrul argumentării, pot fi utilizate atât argumente pro, cât și argumente contra;
- se evidențiază importanța subiectului și a opiniei în cadrul concluziei.

Personajul este, ca și acțiunea, rodul imaginației autorului, care îl construiește recurgând la diverse modalități.

Un personaj poate fi prezentat:

- ▶ **direct:**
 - din punctul de vedere al naratorului;
 - din punctul de vedere al altor personaje sau al personajului însuși.
- ▶ **indirect:** prin limbaj, prin acțiuni, prin relația cu alte personaje, prin nume, prin mediul de viață, prin vestimentație etc.

Caracterizarea personajului este o redactare de tipul unei compuneri, ce cuprinde totalitatea modalităților prin care sunt înfățișate trăsăturile definitorii (fizice și morale) ale unui personaj.

SCHEMA CARACTERIZĂRII UNUI PERSONAJ

1. INTRODUCERE

- date generale despre autor și despre opera literară;
- locul personajului de caracterizat în cadrul textului (principal/secundar/episodic), însoțit de justificare;
- identitatea (numele, vârsta personajului);
- statutul personajului, cu precizarea rolului său în familie, în societate.

2. CUPRINS

Observație! Trăsăturile personajului nu vor fi preluate din text decât cu rol de exemplificare; acestea trebuie formulate în cuvinte proprii, dovadă a înțelegerii textului și a filtrării profilului personajului.

- presupune precizarea modalităților de caracterizare directă și indirectă a personajului, identificate în text, și a trăsăturilor desprinse din acestea.

Se vor evidenția:

- trăsăturile fizice, cu referire la fizionomie, statură, mimică, vestimentație etc.
- trăsăturile morale ale personajului menționate de narator sau precizate prin autocaracterizare, observate din atitudinea și gesturile personajului, din limbaj sau din relația lui cu alte personaje.

3. ÎNCHEIERE

- sentimentele autorului față de personaj;
- sentimentele celui care a redactat caracterizarea;
- asocierea personajului cu alte personaje;
- semnificația personajului în cuprinsul operei.

Nu uitați!

- ▶ Puteți întocmi un plan de idei, pe care îl veți urmări în redactare.
- ▶ Lucrați prima variantă a caracterizării **întotdeauna** pe o ciornă, pentru a putea să faceți corecturi, dacă va fi nevoie.
- ▶ Recitiți textul. Verificați așezarea în pagină, respectarea normelor de ortografie și de punctuație.
- ▶ **Îndrăzniți să vă exprimați ideile, argumentându-le cu citate din text!**

Figurile de stil sunt procedee prin care se modifică înțelesul propriu al unui cuvânt pentru a da mai multă expresivitate unei imagini. Ele contribuie la realizarea imaginilor artistice (vizuale, auditive, olfactive etc.).

- 1. Epitetul** este figura de stil care constă în determinarea unui substantiv sau a unui verb prin cuvinte ce au rolul de a exprima însușiri deosebite ale obiectului sau ale acțiunii, pentru a da mai multă expresivitate unui text. De cele mai multe ori, adjectivele devin epitete.

Exemple: soare *crud*, pădurea *lin* suspină

După numărul de termeni, epitetul poate fi:

- ▶ simplu: Valul *subțirel*;
- ▶ dublu: *somnoros* și *lin* se bate (Mihai Eminescu);
- ▶ multiplu: A avut o viață *amară, tristă și singuratică*.

După așezarea epitetului, poate fi:

- ▶ postpus: abur *moale*, panere *de argint* (George Topîrceanu);
- ▶ antepus: *Lin* viorile răsună (Mihai Eminescu).

- 2. Personificarea** este figura de stil prin care sunt atribuite însușiri omenești obiectelor, plantelor, păsărilor, fenomenelor naturii, ființelor necuvântătoare.

Exemplu: Sara pe deal *buciumul sună cu jale*. (Mihai Eminescu)

- 3. Repetiția** este o figură de stil care constă în reluarea unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte, cu scopul de a evidenția anumite aspecte ale obiectelor sau ale acțiunilor prezentate.

Exemplu: Ziua *ninge*, noaptea *ninge*, dimineața *ninge* iară. (Vasile Alecsandri)

- 4. Enumerația** este figura de stil care constă în înșiruirea de termeni de același fel, cu scopul de a accentua ideea exprimată sau pentru a prezenta detaliat aspectele descrise. Între termenii unei enumerații se pune virgulă, cu excepția situației în care ultimii doi sunt legați prin cuvintele *și*, *sau*.

Exemplu: În grădini, în câmpi, pe dealuri, prin poiene și prin vii... (Vasile Alecsandri)

- 5. Metafora** este o figură de stil prin care se trece de la semnificația obișnuită a unui cuvânt la o altă semnificație, pe baza unei comparații subînțelese.

Exemplu: Prin care trece albă *regina nopții moartă*. (Mihai Eminescu)

- 6. Comparația** este o figură de stil prin care, pe baza unei relații de asemănare, se alătură doi termeni (obiecte, acțiuni, ființe etc.) cu scopul de a evidenția primul termen.

Exemplu: Sufletul meu *arde-n iubire ca para*. (Mihai Eminescu)

- 7. Hiperbola** este o figură de stil care constă în exagerarea însușirilor, a acțiunilor, prin mărirea elementelor.

Exemplu: *Și vodă-i un munte*. (George Coșbuc)

- 8. Aliterația** este figura de stil care constă în repetarea unor consoane sau a unui grup de consoane.

Exemplu: Vâjâind ca *vijelia* și ca *plesnetul de ploaie*. (Mihai Eminescu)

VERBUL

- ▶ Predominant cantitativ într-un text, verbul este un indice al tiparului textual narativ. Din această perspectivă, aglomerările verbale conduc la un fir narativ alert, precipitând desfășurarea evenimentelor și dinamizând acțiunea;
- ▶ În textul epic, dar și în cel dramatic, verbele la indicativ prezent aduc acțiunea aproape de ochii cititorului. În proverbe și zicători, ilustrează prezentul etern: „Obrazul subțire cu chelțuială se ține.” Verbele la imperfect sunt specifice etapei inițiale a acțiunii (expozițiune), indicând evenimente în derulare simultană, pe când perfectul simplu sugerează apartenența vorbitorului la o categorie de vorbitori mai puțin instruiți ori originea acestuia (Oltenia, zona de sud a Munteniei) sau trecerea la intrigă. Perfectul compus este, cu precădere, timpul desfășurării acțiunii, dar poate fi utilizat și în etapa finală a acesteia (punctul culminant, deznodământul).
- ▶ Verbele la imperativ transmit și starea sufletească a vorbitorului/a personajului: trădează impulsivitatea, un statut social superior al personajului, autoritatea sau agresivitatea, cruzimea celui care vorbește (o trăsătură morală).
- ▶ Verbele la conjunctiv exprimă dorințele neîmplinite ale emițătorului, aspirațiile ori regretele acestuia.
- ▶ Verbele la condițional-optativ nuanțează o ipoteză din partea vorbitorului, transmit posibilitatea unei alternative în acțiune, exprimă o opțiune pe care vorbitorul intenționează să o ducă la bun sfârșit.

Dintre formele verbale nepersonale, pot fi reținute:

- ▶ infinitivul și supinul, indici ai oralității: „acum apucase a cânta găina la casa lui”;
- ▶ gerunziul, care indică simultaneitatea unor acțiuni, modul de realizare a acesteia sau cauzalitatea.

ADJECTIVUL

- ▶ Predominant cantitativ într-un text, adjectivul este un indice al tiparului descriptiv.
- ▶ Se regăsește și în textele epice și dramatice, unde are rolul de a contribui la realizarea cadrului spațio-temporal al acțiunii, dar poate să prefigureze evenimentele ori creionează portretul unui personaj.
- ▶ Utilizat cu precădere în textele lirice, adjectivul creează imagini artistice diverse (statice/dinamice, vizuale/auditive/olfactive etc.), transmițând o emoție/o trăire/un sentiment a(al) eului liric, accentuând o componentă a peisajului, subliniind o particularitate a discursului liric ori contribuind la transmiterea semnificației textului.
- ▶ O importanță aparte o are originea adjectivului, cele de origine participială sau gerunzială adăugând conotația derulării unei acțiuni; adjectivele vechi din limba română proiectează discursul liric sau acțiunea (epică, dramatică) în trecut, într-o anumită epocă istorică.

Punctul (.)

- marchează grafic intonația unui enunț asertiv;
- exprimă o constatare.

Exemplu: *A fost o excursie interesantă.*

Semnul întrebării (?)

- marchează grafic intonația unui enunț interogativ;
- din punct de vedere expresiv, exprimă:
 - curiozitatea;

Exemplu: *Cât era de mic?* (Barbu Șt. Delavrancea)

- îndoiala, nedumerirea, uimirea, surpriza, furia, nehotărârea, dilema, incertitudinea.

Exemplu: *N-auziți tu pe surorile tale cele mai mari cu ce fel de dragoste mă iubesc ele? Cum de nu te-ai luat după dânsule ca să-mi spui câtă dragoste dulce ai și tu către tatăl tău? Pentru asta oare mă trudes eu ca să vă cresc și să vă dau învățătură cum altele să nu fie în lume ca voi?* (Petre Ispirescu)

Semnul exclamării (!)

- marchează grafic intonația unui enunț exclamativ sau imperativ;
- marchează punctuația unei interjecții;
- stilistic, poate sugera: uimirea, încântarea, admirația, aprecierea, bucuria, regretul, suferința, deznădejdea, dezaprobarea;
- într-un text narativ, enunțurile exclamative indică implicarea naratorului, starea de spirit a unui personaj;
- într-un text liric, exprimă trăirile vocii ficționale, reprezintă o marcă a subiectivității.

Exemple: *Azi e întâia zi de școală! Ca un vis au trecut la țară cele trei luni de vacanță!* (Edmondo de Amicis)

— *Vasăzică, Enrico, iată-ne despărțiți pentru totdeauna!* (Edmondo de Amicis)

O, rămâi, rămâi la mine, / Te iubesc atât de mult! (Mihai Eminescu)

— *Bravo, Țombi! Bravo!* (Constantin Chiriță)

— *Fă ceva, Ticușorule!* (Constantin Chiriță)

Virgula (,) se pune:

- după/înaintea unui vocativ sau după o interjecție;

Exemple: — *Enrico, tu mergi acum la etajul de sus.* (Edmondo de Amicis)

— *Bravo, Țombi!* (Constantin Chiriță)
- între părțile de propoziție sau între propozițiile de același fel, aflate în raport de coordonare prin juxtapunere;

Exemple: *Pe pajiștea din fața casei, caișii, zarzării și prunii...* (Dimitrie Anghel)

Budulea a deschis ușa, a băgat capul prin deschizătură... (Ioan Slavici)
- înaintea conjuncțiilor coordonatoare adversative (*dar, iar, însă, ci, or*) sau concluzive (*deci, așadar*);

Exemple: *L-am sunat, dar nu a răspuns.*

Am examen, deci mă pregătesc intens.

Observație! Conjunctiile *însă* și *deci* nu se izolează prin virgulă când se află în interiorul propoziției.

Exemple: *Plec, mă voi întoarce însă devreme.*

Mi-a plăcut cartea, am citit deci până târziu.

Virgula poate marca absența unui verb (elipsa).

Exemplu: *Ioana pleacă la mare, el, la munte.*

Se despart prin virgulă:

- ▷ apozitiile de substantivul pe care îl determină. Când după apozitie urmează o altă parte de propoziție, apozitia se intercalează între virgule;

Exemple: *Maria, colega mea, este un model de bunătate.*

Pe colega mea, Maria, am felicitat-o pentru premiul obținut.

- ▷ cuvintele și construcțiile incidente;

Exemple: *Va sosi, posibil, mâine.*

Bunica, icoana copilăriei mele, îmi va rămâne în suflet mereu.

- ▷ gerunziile și participiile verbale, cu sau fără determinant, așezate la începutul propoziției;

Exemple: *Supărat, nu i-a mai răspuns la nicio întrebare.*

Cuprins de emoție, a început să plângă.

Începând ploaia, am renunțat la plimbare.

- ▷ propozițiile incidente de restul frazei;

Exemplu: *Trebuie să sărim peste Teutobochus, îmi spuse el. (Anatole France)*

- ▷ propozițiile subordonate circumstanțiale de regentele lor, atunci când sunt antepuse acestora, când sunt anunțate de anumite corelative sau când sunt intercalate;

Exemple: *Cum a încetat ploaia, au plecat la plimbare.*

Pretutindeni, oriunde ai privi, vezi numai o întindere aurie de grâu.

- ▷ construcțiile concesive și cele condiționale.

Exemplu: *Deși plouă, tot voi merge la plimbare. Dacă îi explici, va înțelege.*

Stilistic, virgula separă termenii unei:

- ▷ enumerații;

Exemplu: *Pe pajiștea din fața casei, caișii, zarzării și prunii... (Dimitrie Anghel)*

- ▷ repetiții.

Exemple: *O, rămâi, rămâi la mine (Mihai Eminescu)*

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară.

Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară. (Vasile Alecsandri)

Plouă, plouă, plouă...

Vreme de beție –

Și s-ascuți pustiul

Ce melancolie!

Plouă, plouă, plouă... (George Bacovia)

Punctele de suspensie [...]

- ▷ marchează o întrerupere a șirului gândirii și o pauză afectivă, ce accentuează sentimentele exprimate în text;
- ▷ marchează întreruperea comunicării, fie pentru că se presupune că destinatarul subînțelege ceea ce va urma, fie din cauza unui moment de surpriză sau a unui șoc emoțional;

Exemplu: *Acolo... în față... pirații... (Alphonse Daudet)*

- în textul literar, pot marca interiorizarea trăirilor sau a gândurilor;
- expresiv, oferă perspective multiple de interpretare a mesajului și contribuie la declanșarea unor emoții, sentimente, atitudini diferite în sufletul vocii ficționale sau al naratorului/personajului: surprinderea, ezitarea, regretul, durerea, îngândurarea, îndoiala, disperarea, nedumerirea, vorbirea incoerentă.

Exemplu:

Tipătescu: *În sfârșit, dacă tu vrei tu...fie! Întâmplă-se orice s-ar întâmpla...* (I.L. Caragiale)

Punctul-și-virgula (;) marchează o pauză mai mare decât cea redată prin virgulă și mai mică decât cea redată prin punct. În frazele mai lungi, folosirea punctului-și-virgulei este mai potrivită decât utilizarea virgulei.

Două-puncte (:) anunță:

- vorbirea directă;
Exemplu: *Apoi ne-a mai dat un indiciu:*
— *Luna e bună, ziua e alta.* (Ioana Pârvulescu)
- o enumerare;
Exemplu: *Erau în casa aceea trei oameni: Busuioc, Iorgovan, Sofron.* (Ioan Slavici)
- o explicație sau o concluzie.
Exemplu: *Iată care-i taina mea. E foarte simplă: limpede nu vezi decât cu inima.* (Antoine de Saint-Exupéry)

Ghilimelele („”) :

- reproduc întocmai un enunț spus sau scris de cineva;
- în unele contexte, pot exprima ironia.

Linia de dialog (—)

- marchează începutul replicii, al vorbirii directe a fiecărui interlocutor.
Exemplu: — *Ce-i cu voi? De ce nu bateți la ușă?*
— *Am venit cu bunica, răspunse Eremia.* (Fănuș Neagu)

Linia de pauză (–)

- delimitează cuvintele, construcțiile sau propozițiile incidente;
Exemplu: *Nu ești de pe-aici – zise vulpea – ce cauți?* (Antoine de Saint-Exupéry)
- separă apozitiile de restul propoziției;
Exemplu: *Bunicul lui – moș Timofte din deal – este un om înțelept.*
- marchează lipsa verbului;
Exemplu: *Noi am mers în parc, el – la teatru.*
- arată o schimbare a intonației și pune în evidență trăirile vocii ficționale.
Exemplu: *Credința mea e astăzi dusă, / cu ea și-al valurilor stol, –/ Și astăzi cerul meu e gol* (Traian Demetrescu)

Parantezele ()

- cuprind o explicație, un amănunt privind înțelesul propoziției sau al frazei.
Exemplu: *Bunica mea (femeie simplă de la țară) reprezintă icoana copilăriei mele.*